

KOMISJA
EUROPEJSKA

WYSOKI PRZEDSTAWICIEL UNII
DO SPRAW ZAGRANICZNYCH I
POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA

Bruksela, dnia 9.2.2021 r.
JOIN(2021) 2 final

**WSPÓLNY KOMUNIKAT DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Odnowione partnerstwo z południowym sąsiedztwem

Nowy program na rzecz regionu śródziemnomorskiego

{SWD(2021) 23 final}

Wprowadzenie

Dwadzieścia pięć lat temu Unia Europejska i partnerzy z południowego regionu Morza Śródziemnego¹ zobowiązali się do przekształcenia basenu Morza Śródziemnego w obszar dialogu, wymiany i współpracy gwarantujący pokój, stabilność i dobrobyt. 25. rocznica przyjęcia deklaracji barcelońskiej przypomina nam, że **wzmocnione partnerstwo śródziemnomorskie pozostaje strategicznym imperatywem dla Unii Europejskiej**, ponieważ wyzwania, z którymi nadal mierzy się ten region, wymagają wspólnej reakcji, zwłaszcza dziesięć lat po arabskiej wiosnie. Działając wspólnie i w duchu partnerstwa oraz uznając naszą coraz silniejszą współzależność, przekształcimy wspólne wyzwania w możliwości – w naszym wspólnym interesie.

W tym celu, w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa, w **niniejszym wspólnym komunikacie proponuje się nowy, ambitny i innowacyjny program na rzecz regionu śródziemnomorskiego**, po raz pierwszy wykorzystujący pełen zestaw narzędzi UE oraz przełomowe możliwości związane z dwojaką transformacją – ekologiczną i cyfrową, aby ożywić naszą współpracę i wydobyć niewykorzystany potencjał z naszego wspólnego regionu. **Perspektywa odbudowy gospodarki po pandemii COVID-19 stanowi rzadką okazję dla Europy i regionu śródziemnomorskiego** do zaangażowania się we wspólny, skoncentrowany na ludziach program oraz w działania na rzecz jego wdrożenia.

Południowy region Morza Śródziemnego stoi w obliczu wyzwań w zakresie sprawowania rządów, wyzwań społeczno-gospodarczych, klimatycznych, środowiskowych i związanych z bezpieczeństwem, z których wiele wynika z tendencji globalnych i wymaga wspólnych działań ze strony UE i partnerów w południowym sąsiedztwie. Przedłużające się konflikty nadal powodują ogromne ludzkie cierpienie, prowadzą do znacznych przymusowych wysiedleń, poważnie wpływają na perspektywy gospodarcze i społeczne całych społeczeństw, w szczególności w przypadku państw przyjmujących dużą liczbę uchodźców, a także nasilają rywalizację geopolityczną i wpływy zewnętrzne. Zbyt wiele osób naraża swoje życie, próbując nielegalnie dostać się do UE, a tym samym napędzając bezwzględną i zbrodniczą działalność przemytniczą, która destabilizuje społeczności lokalne. Zagrożenia związane z terroryzmem, przestępczością zorganizowaną i korupcją nadal pogłębiają niestabilność i stoją na przeszkodzie dobrobytowi. Wzrost gospodarczy w południowym sąsiedztwie nie dotrzymuje kroku wzrostowi demograficznemu². Region ten charakteryzuje się jednym z najniższych poziomów regionalnej integracji gospodarczej na świecie³. Niezrównoważone wykorzystanie zasobów

¹ Algieria, Egipt, Izrael, Jordania, Liban, Libia, Maroko, Palestyna, Syria oraz Tunezja. Użycie nazwy „Palestyna” nie może być traktowane jako uznanie państwa Palestyna i pozostaje bez uszczerbku dla indywidualnych stanowisk państw członkowskich w tej kwestii.

² Średni PKB na mieszkańca odpowiada mniej niż jednej ósmej średniego PKB na mieszkańca UE – [dane statystyczne na temat państw objętych europejską polityką sąsiedztwa – edycja z 2020 r., Eurostat.](#)

³ Przy wywozie do regionu na poziomie zaledwie 5,9 % handel wewnątrzregionalny stanowi ułamek całkowitej wymiany handlowej tych państw – <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/euro-mediterranean-partnership/>

naturalnych i zmiana klimatu⁴ utrudniają dostęp do wody, żywności i energii, przyspieszają pustosynnienie i utratę różnorodności biologicznej oraz stanowią zagrożenie dla życia i źródeł utrzymania. Utrzymują się znaczące nierówności gospodarcze oraz różnice w traktowaniu kobiet i mężczyzn, a rządowi ciężko spełnić oczekiwania dzisiejszej młodzieży.

Pilną potrzebę stawienia czoła tym wyzwaniom dodatkowo uwidacznia pandemia COVID-19, która wyraźnie obnaża wspólne słabe punkty i naszą wzajemną współzależność. W **nowym programie na rzecz regionu śródziemnomorskiego** uwzględniono nowe obszary i formy współpracy wypracowane podczas kryzysu. Nowy program na rzecz regionu śródziemnomorskiego oferuje możliwości zawierania nowych partnerstw w zakresie strategicznych priorytetów transformacji ekologicznej i cyfrowej oraz opiera się na przekonaniu, że trwałe dobrobyt i odporność można osiągnąć jedynie w ramach silnego partnerstwa w całym regionie śródziemnomorskim. Nasze partnerstwo będzie opierać się na wspólnych wartościach i dialogu, a także na postępach w realizacji naszego wspólnego programu społeczno-gospodarczego i politycznego, w tym w zakresie reform w takich dziedzinach jak rządy i praworządność, stabilność makroekonomiczna i otoczenie biznesowe. **Celem nowego programu jest zapewnienie ekologicznej, cyfrowej, odpornej i sprawiedliwej odbudowy gospodarki, której kierunek będą wyznaczać Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030⁵, porozumienie paryskie oraz Europejski Zielony Ład⁶.**

W niniejszym komunikacie określono cel na nadchodzące lata, jakim jest budowanie sprawiedliwszych, zamożnych i bardziej integracyjnych społeczeństw, z korzyścią dla ludzi, a zwłaszcza dla młodzieży.

Aby wykorzystać ten impuls, w niniejszym wspólnym komunikacie zaproponowano następujące **kluczowe kierunki dla naszego partnerstwa:**

- **„Plan gospodarczo-inwestycyjny dla południowych sąsiadów”** będzie **stymulować długoterminowe ożywienie społeczno-gospodarcze**, wspierać zrównoważony rozwój, pomoże rozwiązać problem strukturalnej nierównowagi w regionie **oraz wykorzystać potencjał gospodarczy regionu**. Plan ten obejmuje konkretne inicjatywy przewodnie w sektorach priorytetowych. Ma na celu podniesienie atrakcyjności regionu dla inwestorów. Będziemy dążyć do strategicznej współpracy z międzynarodowymi instytucjami finansowymi, w szczególności z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym (EBI) oraz Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju (EBOR), a także z Bankiem Światowym, Międzynarodowym Funduszem Walutowym oraz bankami z regionu i z sektorem prywatnym. Aby inicjatywy te odniosły sukces, niezbędne jest odnowione zobowiązanie do wdrażania i wspierania reform społeczno-gospodarczych sprzyjających włączeniu społecznemu, w szczególności w zakresie otoczenia biznesu, trwałego wzrostu

⁴ Według pierwszego sprawozdania śródziemnomorskich ekspertów ds. zmiany klimatu i zmian środowiskowych region ten ociepla się o 20 % szybciej niż reszta świata.

⁵ Rezolucja ONZ 70/1 „Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030”
Opracowanie.

⁶ „Europejski Zielony Ład” (COM(2019) 640)

gospodarczego i polityki makroekonomicznej zorientowanej na stabilność, opartej na strategii długoterminowej.

Plan gospodarczo-inwestycyjny ma charakter orientacyjny, niewyczerpujący i może ulegać zmianom w zależności od postępów w rozwoju polityki i kwestii dotyczących polityki oraz w stosunkach dwustronnych między krajami partnerskimi. W latach 2021–2027, z zastrzeżeniem wejścia w życie właściwych podstaw prawnych w kontekście kolejnych wieloletnich ram finansowych i bez przesądzenia o wyniku procesu programowania, Komisja proponuje uruchomienie ogółem do **7 mld EUR** w ramach Instrumentu Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej (ISWMR)⁷. Wsparcie to obejmuje zapewnienie gwarancji EFZR+ i działania łączone w ramach platformy inwestycyjnej dla krajów objętych polityką sąsiedztwa, co pomogłoby uruchomić prywatne i publiczne inwestycje w wysokości do **30 mld EUR** w południowym sąsiedztwie.

- **Połączenie sił w walce ze zmianą klimatu, na rzecz zmniejszenia szkodliwych emisji, zrównoważonego wykorzystania zasobów i przyspieszenia zielonej transformacji.** Musimy przygotować się na długoterminowe scenariusze, w których nowe formy energii niskoemisyjnej stopniowo zastępują paliwa kopalne. W tym celu Komisja zaproponuje krajom partnerskim kompleksowe inicjatywy propagujące neutralną dla klimatu, niskoemisyjną energię ze źródeł odnawialnych, opierając się na najważniejszych elementach Europejskiego Zielonego Ładu takich jak strategia w zakresie wodoru⁸. Priorytetem będzie wspieranie inwestycji w efektywność energetyczną, energię ze źródeł odnawialnych oraz nowy nacisk na produkcję czystego wodoru, w tym poprzez odpowiednie zachęty regulacyjne i finansowe, a także regionalna integracja rynków energii elektrycznej i sieci energetycznych. Przyczyni się to do zachowania naszych śródziemnomorskich wspólnych dóbr – z korzyścią dla wszystkich. Pomożemy również naszym partnerom zwiększyć ich odporność na zmianę klimatu poprzez wzmocnienie naszych działań w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu, w szczególności w kluczowych sektorach wrażliwych, takich jak rolnictwo i gospodarka wodna.
- **Odnowione zobowiązanie na rzecz praworządności, praw człowieka i praw podstawowych, równości, demokracji i dobrych rządów** jako podstawa stabilnych, sprawiedliwych, integracyjnych i zamożnych społeczeństw, z poszanowaniem różnorodności i zapewnieniem tolerancji. Poszanowanie praw człowieka, w tym praw socjalnych i praw pracowniczych, równouprawnienia płci i praw dziecka pozwala zbudować zaufanie obywateli. Praworządność i silne instytucje, które chronią prawa i zwalczają nierówności, służą rozwojowi społecznemu i gospodarczemu, przyczyniając się do bezpiecznego i przewidywalnego otoczenia biznesowego, pomagają przyciągnąć bezpośrednie inwestycje zagraniczne, zwiększają odporność gospodarczą oraz zwalczają ubóstwo i nierówności. Rządy demokratyczne i systemy odpowiednio reagującego państwa i odpowiedzialnych instytucji oraz walka z korupcją dodatkowo wzmocniają to zobowiązanie. Zwalczanie

⁷ Jest to uzależnione od ostatecznego przyjęcia projektu rozporządzenia ustanawiającego Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej.

⁸ „Strategia w zakresie wodoru na rzecz Europy neutralnej dla klimatu” (COM(2020) 301).

przejawów nietolerancji, rasizmu, homofobii, antysemityzmu, nienawiści antymuzułmańskiej i innych form ksenofobii, a także ochrona mniejszości muszą pozostać wspólnym priorytetem w całym regionie. Szczególna uwaga zostanie poświęcona wspieraniu roli kobiet w społeczeństwie i gospodarce.

- **Wspólne stawianie czoła wyzwaniom związanym z przymusowymi wysiedleniami i migracją nieuregulowaną oraz efektywne i skuteczne korzystanie z dobrodziejstw legalnej migracji poprzez kompleksowe, dostosowane do potrzeb i przynoszące wzajemne korzyści partnerstwa, chroniące prawa migrantów i uchodźców, zgodnie z europejskim nowym paktem o migracji i azylu⁹.** Ma to kluczowe znaczenie dla Europy i południowego regionu Morza Śródziemnego, w którym przepływy migracyjne mają wpływ zarówno na społeczeństwa przyjmujące, jak i na kraje tranzytu. Zwiększone możliwości i miejsca pracy, które powstaną dzięki planowi gospodarczo-inwestycyjnemu, zwłaszcza dla kobiet i osób młodych, przyczynią się do ograniczenia czynników prowadzących do migracji nieuregulowanej. Kluczem do sukcesu jest partnerska współpraca.
- **Odnowione zobowiązanie do jedności i solidarności między państwami członkowskimi UE, jak również wzajemne i wspólne zaangażowanie oraz wspólne działania z partnerami z południowego sąsiedztwa** stanowią warunek wstępny skutecznego wdrożenia programu na rzecz regionu śródziemnomorskiego. Dotyczy to zarówno starań na rzecz rozwiązywania konfliktów i wspólnych problemów w zakresie bezpieczeństwa, jak i współpracy gospodarczej i sektorowej. Szczególnie istotne jest pełne zaangażowanie państw członkowskich UE. Ich sieci dyplomatyczne, długotrwała współpraca na rzecz bezpieczeństwa i rozwoju oraz zdolność do mobilizowania sektora prywatnego będą niezbędne do osiągnięcia ambitnych celów określonych w niniejszym komunikacie. Aby podjąć takie wspólne starania, proponujemy znaczne wzmocnienie dialogu politycznego i merytorycznego w całym regionie Morza Śródziemnego. Nadal będą podejmowane starania na rzecz zacieśniania współpracy regionalnej, której centralnym punktem będzie Unia dla Śródziemnomorza, oraz wspierania współpracy subregionalnej i międzyregionalnej, w szczególności z partnerami afrykańskimi¹⁰. UE będzie również gotowa do zbadania możliwości dalszej współpracy regionalnej, subregionalnej lub **trójstronnej oraz wspólnych inicjatyw między krajami partnerskimi we wszystkich dziedzinach**, w tym w świetle **niedawnej normalizacji stosunków między Izraelem a szeregiem państw arabskich**.

Odnowione partnerstwo na rzecz regionu śródziemnomorskiego oraz towarzyszący mu plan gospodarczo-inwestycyjny pozwolą UE i jej partnerom z południowego sąsiedztwa stawić czoła wielu wyzwaniom, przed którymi stoi dziś nasz wspólny region.

W nowym programie na rzecz regionu śródziemnomorskiego proponuje się szereg działań w następujących kluczowych obszarach polityki:

- 1) rozwój społeczny, dobre rządy i praworządność;

⁹ Komunikat dotyczący nowego paktu o migracji i azylu, [COM\(2020\) 609](#).

¹⁰ W duchu podejścia „cała Afryka” i zgodnie ze wspólnym komunikatem „W kierunku kompleksowej strategii współpracy z Afryką” ([JOIN\(2020\) 4](#))

- 2) zwiększenie odporności, budowanie dobrobytu i wykorzystanie potencjału transformacji cyfrowej;
- 3) pokój i bezpieczeństwo;
- 4) migracja i mobilność;
- 5) zielona transformacja: odporność na zmianę klimatu, energia i środowisko.

1. Rozwój społeczny, dobre rządy i praworządność

Rozwój społeczny

Podjęcie oparte na rozwoju społecznym jest kluczowym elementem naszego programu.

Celem tego podejścia jest poprawa jakości życia obywateli poza wymiarem ekonomicznym, utrzymanie ich wolności i praw, zapewnienie im możliwości oraz wspieranie odpornych, sprawiedliwych, integracyjnych i upodmiotowionych społeczeństw.

Zdrowie

Zdrowie jest pierwszym i najważniejszym warunkiem godnego życia. Pandemia COVID-19 stanowi wyzwanie dla bezpieczeństwa zdrowotnego i systemów opieki zdrowotnej oraz wywiera poważny wpływ na gospodarki i całe społeczeństwa. UE i nasi partnerzy będą musieli wyciągnąć wnioski z kryzysu związanego z COVID-19, aby **wzmocnić systemy opieki zdrowotnej i systemy ochrony socjalnej, gotowość i zdolność reagowania.** UE zapewnia i nadal będzie zapewniać szybkie i znaczące wsparcie, aby złagodzić nieproporcjonalnie duże obciążenie kryzysem osób najsłabszych i zagrożonych, w tym młodzieży i kobiet¹¹. **Szczepionki stanowią globalne dobro wspólne, a szczepienia są środkiem, który pomoże położyć kres pandemii na całym świecie.** UE utrzyma swoje wsparcie na rzecz COVAXu, w tym ustanowienie bufora humanitarnego w wysokości ok. 100 mln dawek. W duchu Drużyny Europy UE zmobilizowała do tej pory 853 mln EUR na wsparcie COVAXu i pozostaje zaangażowana w działania COVAXu jako globalnej inicjatywy mającej na celu zapewnienie sprawiedliwego i równego dostępu do bezpiecznych i skutecznych szczepionek dla krajów o niskich i średnich dochodach. Ponadto, opierając się na doświadczeniach z unijnej strategii dotyczącej szczepionek, Komisja jest przygotowana, aby ustanowić unijny mechanizm rozdziału szczepionek. Zapewni on wspólny dostęp do pewnej części 2,3 mld dawek zabezpieczonych przez UE, ze szczególnym uwzględnieniem południowego sąsiedztwa, obok Bałkanów Zachodnich, naszego wschodniego sąsiedztwa i Afryki. Z mechanizmu skorzystają głównie pracownicy sektora zdrowia, a ponadto mechanizm zaspokoi potrzeby humanitarne. Prace te należy podjąć w taki sposób, aby ograniczyć marnowanie szczepionek do zera, co wymaga od państw przyjmujących wystarczającego przygotowania.

Wzmocnienie pozycji młodzieży

¹¹ W następstwie wybuchu pandemii COVID-19 w ramach budżetu UE uruchomiono pakiet wsparcia dla południowego sąsiedztwa w wysokości ponad 2,3 mld EUR.

Inwestowanie w osoby młode i dzieci powinno stanowić centralny element naszej współpracy. Wzmocnienie pozycji osób młodych, ich uczestnictwo i zaangażowanie jako inicjatorów zmian jest kluczem do realizacji priorytetów Agendy 2030. Proponujemy: (i) wspieranie włączania problematyki młodzieżowej do głównego nurtu polityki krajowej; (ii) pomoc naszym partnerom w poprawie zarządzania systemami edukacji; oraz (iii) nadanie priorytetu eliminacji strukturalnych przyczyn wczesnego przerywania nauki; problemu młodzieży niekształcącej się, niepracującej ani nieszkolącej się; problemu niedopasowania umiejętności, braku perspektyw, bezrobocia młodzieży; oraz drenażu mózgów. Skuteczna koordynacja i partnerstwa w różnych obszarach polityki, w tym z organizacjami młodzieżowymi, mają kluczowe znaczenie dla poprawy jakości zatrudnienia oraz zwiększania możliwości kształcenia i szkolenia. Musimy wspólnie pracować nad intensyfikacją kontaktów międzyludzkich jako obszaru udanej współpracy, która przynosi wymierne rezultaty i korzyści dla wszystkich. W tym celu zasadnicze znaczenie będzie miało otwarcie i ułatwienie dostępu do programów UE oraz do odpowiednich sieci europejskich dla krajów naszego południowego sąsiedztwa. W tym kontekście południowy region Morza Śródziemnego pozostanie regionem priorytetowym w ramach programu Erasmus+. W latach 2021–2027 w ramach programu Erasmus+ osoby młode będą korzystać z nowych możliwości budowania zdolności w dziedzinach **kształcenia i szkolenia zawodowego, sportu, edukacji cyfrowej oraz młodzieży**. UE będzie dążyć do lepszego rozpowszechnienia korzyści płynących z programu Erasmus+ w całym regionie oraz zwiększenia wykorzystania programu „Kreatywna Europa”, aby w pełni wykorzystać kreatywność osób młodych w regionie. Należy ulepszyć programy ochrony dzieci i wsparcia psychospołecznego dla dzieci dotkniętych konfliktem zbrojnym i przesiedlonych w wyniku konfliktu, ze szczególnym uwzględnieniem dostępu do edukacji i opieki zdrowotnej.

Dobre rządy i praworządność

Dobre rządy oraz poszanowanie praw człowieka, podstawowych wolności, instytucji demokratycznych i praworządności są podstawowymi zasadami UE i stanowią integralną część naszego partnerstwa od czasu deklaracji barcelońskiej oraz część naszych wspólnych zobowiązań. Ponadto dobre rządy, praworządność i prawa człowieka, w tym prawa socjalne i pracownicze, dialog społeczny i równy dostęp do wymiaru sprawiedliwości wspierają pokój, dobrobyt sprzyjający włączeniu społecznemu i stabilność. Wartości te stanowią podwaliny godnych miejsc pracy, sprawiedliwego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu oraz budowania długoterminowej zrównoważoności i inwestycji.

Zgodnie z „Planem działania UE dotyczącym praw człowieka i demokracji na lata 2020–2024”¹² UE zwiększy swoje zaangażowanie we współpracę z partnerami w celu propagowania poszanowania praw człowieka, praworządności i wartości demokratycznych. Niezależność i rozliczalność sądów i prokuratury są niezbędne, aby instytucje państwowe przestrzegały prawa, aby obywatele mogli korzystać ze swoich praw oraz aby umożliwić walkę z naruszeniami praw człowieka, korupcją lub przestępczością zorganizowaną. Trwałe reformy strukturalne administracji cywilnej i sądowej przyczynią się do zmniejszenia

¹² „Plan działania UE dotyczący praw człowieka i demokracji na lata 2020–2024”(JOIN (2020) 5).

nierówności i będą sprzyjać wzrostowi gospodarczemu. Zorientowane na człowieka i na użytkownika podejście do transformacji cyfrowej systemów i usług przyczyni się do zwiększenia wydajności państwa oraz do budowania zaufania do instytucji. Zarządzanie internetem i funkcjonowanie mediów społecznościowych powinno opierać się na zasadach demokratycznych. UE będzie nadal współpracować z krajami partnerskimi, aby zapewnić wysoki poziom ochrony podstawowych praw do **prywatności i ochrony danych** oraz wspierać dalszą zbieżność z unijnymi i międzynarodowymi standardami ochrony danych, ułatwiając wymianę handlową i współpracę w zakresie egzekwowania prawa.

Podejście oparte na zachętach¹³ określone w ISWMR dla regionu objętego polityką sąsiedztwa zapewni dodatkowe wsparcie finansowe tym państwom, które wykazują się zdecydowanym dążeniem do wdrożenia m.in. reform sposobu sprawowania rządów i praworządności. Poziom wsparcia będzie dostosowany do stopnia przestrzegania zobowiązań przez każdego z partnerów oraz stopnia ich wykonania w odniesieniu do wspólnych wartości i postępów reform, w szczególności w zakresie sposobu sprawowania rządów i praworządności.

W celu ochrony interesów finansowych UE konieczne jest, aby południowe sąsiedztwo zapewniło zwalczanie nadużyć finansowych, korupcji, prania pieniędzy i sprzeniewierzenia środków publicznych w drodze skutecznych, odstrasżających i proporcjonalnych sankcji karnych, a także poprzez efektywną i skuteczną współpracę z Europejskim Urzędem ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych. Kraje południowego sąsiedztwa, które są stronami międzynarodowych porozumień o wzajemnej pomocy prawnej, powinny zaakceptować Prokuraturę Europejską (EPPO) jako właściwy organ państw członkowskich UE uczestniczących w EPPO do celów wykonania tych porozumień¹⁴.

UE będzie wspierać kulturę praworządności poprzez ściśle zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego i środowiska biznesu. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego i organizacje partnerów społecznych pozostają kluczowymi partnerami w kształtowaniu i monitorowaniu współpracy UE. UE będzie nadal wspierać konkretne inicjatywy na rzecz wzmocnienia organizacji społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka. Równouprawnienie płci jest nie tylko powszechnie uznawanym prawem człowieka, ale także niezbędnym warunkiem dobrobytu, wzrostu gospodarczego, zamożności, dobrych rządów, pokoju i bezpieczeństwa; jest to dziedzina, w której musimy zintensyfikować nasze starania, w tym poprzez uwzględnianie problematyki płci w programach współpracy i działaniach docelowych, zgodnie z trzecim unijnym planem działania w sprawie równości płci¹⁵. Będziemy propagować inicjatywy na rzecz ochrony praw kobiet i ich udziału w życiu społeczno-gospodarczym, obywatelskim i politycznym.

¹³ Art. 17 rozporządzenia ustanawiającego ISWMR.

¹⁴ Współpracę między EPPO a południowym sąsiedztwem należy również ułatwić, zawierając uzgodnienia robocze.

¹⁵ „Trzeci unijny plan działania w sprawie równości płci” (JOIN (2020) 17).

Zgodnie z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych UE będzie nadal współpracować z partnerami, aby zapewnić osobom niepełnosprawnym możliwość pełnego korzystania z przysługujących im praw.

Kierunki działania: propagowanie praw człowieka, praworządności, demokracji i dobrych rządów, równouprawnienia płci i równych szans dla wszystkich oraz wspieranie społeczeństwa obywatelskiego

- dalsze opracowywanie odpowiednich reform legislacyjnych i instytucjonalnych w dziedzinie praw człowieka i dobrych rządów;
- propagowanie nowoczesnych, skutecznych i rozliczalnych instytucji publicznych i polityki publicznej, w tym obserwacji wyborów i wsparcia procesu wyborczego, jak również niezależnych systemów wymiaru sprawiedliwości, które służą wszystkim obywatelom, chronią prawa podejrzanych, zapewniają wsparcie ofiarom przestępstw i propagują lepsze warunki przetrzymywania;
- wspieranie działań mających na celu zwalczanie wszelkich form dyskryminacji¹⁶;
- propagowanie międzynarodowych praw społecznych i pracowniczych, jak również międzynarodowych norm pracy sklasyfikowanych przez Międzynarodową Organizację Pracy (MOP);
- wspieranie upodmiotowienia ekonomicznego kobiet i młodzieży (w tym dzieci), zachęcanie ich do aktywnego udziału w procesie podejmowania decyzji;
- propagowanie działań na rzecz eliminacji przemocy wobec kobiet i dziewcząt, w tym przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć w konfliktach zbrojnych;
- zapewnianie budowania zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym wspieranie transformacji cyfrowej i zielonej transformacji;
- wspieranie opracowywania nowoczesnych ram ochrony danych opartych na zasadach horyzontalnych, egzekwowanych przez silne i niezależne organy nadzorcze; propagowanie ratyfikacji i wdrażania odpowiednich konwencji międzynarodowych.

Kierunki działania: wzmacnianie rozwoju społecznego, zdrowia i współpracy w zakresie młodzieży, edukacji, umiejętności i kultury

- wspieranie gotowości systemów opieki zdrowotnej na wypadek pandemii i zdolności reagowania na pandemię;
- uczestnictwo w programach unijnych takich jak: Erasmus+, działania „Maria Skłodowska-Curie” w ramach programu „Horyzont Europa”, program Kreatywna Europa, a także w odpowiednich sieciach europejskich;
- współpraca i wymiana doświadczeń w celu wspierania działań na rzecz innowacji i wspieranie opracowywania strategii inteligentnej specjalizacji;
- współpraca w zakresie edukacji cyfrowej w ramach Planu działania w dziedzinie edukacji cyfrowej na lata 2021–2027;

¹⁶ W tym ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

- współpraca w ramach platform centrów doskonałości zawodowej, w tym poprzez sieć doskonałości ETF, w celu stworzenia lokalnych „ekosystemów umiejętności” i zwiększenia możliwości przekwalifikowania;
- współpraca dotycząca przewidywania potrzeb w zakresie umiejętności oraz kształtowania i rozwijania umiejętności i strategii w perspektywie uczenia się przez całe życie, przy wsparciu ze strony Europejskiej Fundacji Kształcenia na rzecz kształcenia i szkolenia zawodowego (VET), rozwoju umiejętności i budowania zdolności, w tym zdobywania umiejętności na potrzeby zielonych miejsc pracy i zielonej gospodarki;
- wspieranie zintegrowanych podejść i zdolności właściwych ministerstw (edukacji, pracy, zdrowia, kultury i ochrony socjalnej) w celu poprawy dostępu do usług i ich jakości dla osób młodych i młodzieży niekształcącej się, niepracującej ani nieszkolącej się;
- zwiększanie zakresu inicjatyw zainspirowanych unijną gwarancją dla młodzieży.

2. Zwiększenie odporności, budowanie dobrobytu i wykorzystanie potencjału transformacji cyfrowej

Pandemia COVID-19 dotyka wszystkie gospodarki w regionie Morza Śródziemnego, pogłębiając strukturalną nierównowagę gospodarczą¹⁷ i uwydatniając potrzebę odpornych, zrównoważonych i połączonych gospodarek sprzyjających włączeniu społecznemu. Podejmując starania, nie należy pozostawiać nikogo w tyle, a działania te powinny umożliwić państwom wykorzystanie tendencji, w tym dwojakiej transformacji – ekologicznej i cyfrowej, które mogą być czynnikami przyspieszającymi zrównoważony wzrost gospodarczy.

Odporne gospodarki

Wzmacnianie odporności społeczno-gospodarczej powinno pozostać jednym z głównych priorytetów współpracy. Oznacza to, że musimy stworzyć bufor gospodarczy na wypadek przyszłych wstrząsów i stawić czoła wyzwaniom związanym z bilansem płatniczym, w tym niezrównoważoną dynamiką zadłużenia. Pomoc makrofinansowa oparta na spełnieniu określonych przesłanek oraz ukierunkowana pomoc, głównie poprzez wsparcie budżetowe¹⁸, na rzecz wdrożenia strategii zarządzania finansami publicznymi i mobilizacji dochodów krajowych, wniosą wkład w starania na rzecz zwiększenia przestrzeni fiskalnej¹⁹ i sprawiedliwości fiskalnej.

¹⁷ Środki powstrzymujące rozprzestrzenianie się wirusa ograniczające transport i działalność gospodarczą mają ogromne konsekwencje i pogłębiają nierówności, zwłaszcza w przypadku młodzieży i osób w najtrudniejszej sytuacji – powodują wzrost bezrobocia, spadek wzrostu gospodarczego, przepływów handlowych, bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) i zmniejszenie liczby przekazów pieniężnych. Koszty pandemii obarczające finanse publiczne osłabiają starania na rzecz konsolidacji budżetowej i obciążają systemy ochrony socjalnej.

¹⁸ Na południowe sąsiedztwo przypada blisko 25 % obecnego portfela wsparcia budżetowego UE w skali globalnej.

¹⁹ Powszechnie definiuje się ją jako przestrzeń budżetową, która umożliwia rządowi zapewnienie środków na cele publiczne bez naruszania stabilności fiskalnej.

Większe wykorzystanie euro w regionie wzmocniłoby powiązania z UE i ułatwiłoby osiągnięcie stabilności gospodarczej i finansowej. Zapewniłoby to lepszą korelację między głównymi partnerami handlowymi i inwestycyjnymi w regionie oraz dywersyfikację koszyka walut wykorzystywanych w płatnościach, handlu i zarządzaniu ryzykiem.

Odnowione zobowiązanie do poprawy klimatu biznesowego²⁰ będzie miało zasadnicze znaczenie dla budowania zaufania lokalnych i międzynarodowych podmiotów sektora prywatnego, przyciągania inwestorów i zwiększania wymiany handlowej. Biorąc pod uwagę dynamikę gospodarki politycznej poszczególnych państw, powinniśmy uzgodnić obszary priorytetowe, w których należy wprowadzić dobrze zaplanowane, wymierne i możliwe do wdrożenia reformy. Priorytety te powinny zostać uzgodnione w priorytetach partnerstwa lub w równoważnych dokumentach programowych. UE we współpracy z państwami członkowskimi będzie udzielać wsparcia na podstawie zobowiązania partnerów do spójnego i skutecznego wdrażania reform gospodarczych i reform w zakresie sposobu sprawowania rządów w tych obszarach.

Inicjatywy **wspierające zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy na szczeblu lokalnym** mogłyby również przyczynić się do wzmocnienia systemów krajowych. Nasz wzmocniony dialog merytoryczny²¹ powinien także zachęcać do pogłębienia dialogów publiczno-prywatnych.

Zrównoważone gospodarki

Dywersyfikacja gospodarcza jest istotna, a w szczególności dla państw, które w dużym stopniu opierają się na sektorach podatnych na wstrząsy gospodarcze. UE i jej partnerzy będą współpracować, aby czerpać korzyści ze wzrostu w zielonej i cyfrowej gospodarce, zgodnie z celami określonymi w dialogach sektorowych w ramach Unii dla Śródziemnomorza. Potencjał niebieskiej gospodarki²² należy również spójnie włączyć do planowania rozwoju gospodarczego – wraz z gospodarką społeczną. Dzięki modelom biznesowym, których centralnymi elementami są ludzie i planeta, gospodarka społeczna ma potencjał, by sprostać wielu wyzwaniom społecznym i zwiększyć odporność naszego społeczeństwa w czasach kryzysu.

Ponadto **ukierunkowanie na otwartą strategiczną autonomię i restrukturyzację globalnych łańcuchów wartości w następstwie pandemii** może stworzyć nowe możliwości dalszej integracji przemysłowych łańcuchów dostaw między UE a jej południowymi

²⁰ Jak wynika ze sprawozdania Banku Światowego dotyczącego prowadzenia działalności gospodarczej („Doing Business report”) z 2019 r., średnia regionalna w regionach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej wynosi 58,30 na 100 (pozycja 112).

²¹ Dialog merytoryczny na temat reform wspieranych w ramach umów o realizację reformy sektorowej umożliwi złagodzenie ryzyka związanego ze wsparciem finansowym UE oraz poszukiwanie synergii z instrumentami uzupełniającymi, takimi jak działania łączone i inwestycje.

²² Starania te uwzględniałyby deklarację ministerialną Unii dla Śródziemnomorza w sprawie zrównoważonej niebieskiej gospodarki (2 lutego 2021 r.) oraz prace prowadzone w ramach unijnej inicjatywy na rzecz zrównoważonego rozwoju niebieskiej gospodarki w zachodniej części regionu śródziemnomorskiego (inicjatywa WestMED) <https://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2021/02/Declaration-UfM-Blue-Economy-EN-1.pdf>

sąsiadami. Podejście ekosystemowe²³ opracowane w strategii przemysłowej²⁴ Komisji pozwoliłoby również wnieść wkład w starania na rzecz dywersyfikacji oraz w opracowanie inicjatyw korzystnych dla wszystkich w obszarach integracji rynkowej, zbieżności przepisów oraz włączenia finansowego. Klastry przemysłowe w południowym sąsiedztwie mogłyby pomóc w rozwoju gospodarczym, łącząc przedsiębiorstwa w globalne i regionalne łańcuchy wartości, ograniczając izolację MŚP, promując innowacje oraz generując większy handel i inwestycje.

Wsparcie na rzecz sektora prywatnego, w szczególności na rzecz MŚP, również będzie odgrywało w tym kontekście zasadniczą rolę²⁵. UE i jej partnerzy powinni współpracować w celu wspierania przedsiębiorczości i związanych z nią ekosystemów, w tym przedsiębiorczości społecznej i spółdzielczej, a także przedsiębiorstw typu start-up od chwili powstania pomysłu do osiągnięcia przez niego dojrzałości. Należy aktywniej wykorzystywać potencjał diaspor w celu przekazywania kompetencji, wiedzy fachowej i technologii oraz przyczyniania się do tworzenia powiązań biznesowych między UE a południowym sąsiedztwem.

Luka w finansowaniu MŚP w regionie istotnie hamuje ich rozwój. Jeżeli chodzi o dostęp do finansowania, który powinien również obejmować uchodźców, zamierzamy współpracować z międzynarodowymi instytucjami finansowymi, aby opracować kompleksowe podejście do włączenia finansowego, w tym mikrofinansowania i finansowania przedsiębiorstw społecznych, oraz wykorzystania nowych instrumentów finansowych, w tym kapitału wysokiego ryzyka, aniołów biznesu i finansowania inicjatyw mających pozytywne skutki gospodarcze, społeczne lub środowiskowe (ang. impact finance).

Badania naukowe i innowacje przynoszą niezrównane korzyści, jeżeli chodzi o osiągnięcie wszelkich przyszłościowych celów politycznych. Intensyfikacja badań naukowych i innowacji, w tym stowarzyszenie z programem ramowym „Horyzont Europa”²⁶, prowadzi do odporniejszego i bardziej sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu, a także do tworzenia możliwości trwałego zatrudnienia. Zacieśniona zostanie skuteczna współpraca w zakresie wymiaru ludzkiego łączności, w tym innowacji i nauki, w celu ukształtowania społeczeństwa i gospodarki opartych na wiedzy.

Połączone gospodarki

Region śródziemnomorski dysponuje kapitałem ludzkim, który pozwala mu czerpać korzyści z transformacji cyfrowej oraz stać się konkurentem w globalnej gospodarce cyfrowej.

²³ Ekosystemy te obejmują wszystkie podmioty działające w ramach łańcucha wartości: od najmniejszych przedsiębiorstw typu start-up po największe spółki, od środowiska akademickiego po ośrodki badawcze, od usługodawców po dostawców.

²⁴ „Nowa strategia przemysłowa dla Europy” (COM(2020) 102).

²⁵ MŚP w regionie odpowiadają za ponad 2/3 całkowitego formalnego zatrudnienia.

²⁶ Program „Horyzont Europa” będzie nadal wspierać międzynarodową współpracę między naukowcami i przedsiębiorstwami w UE oraz resztą świata, w tym w ramach dyplomacji naukowej.

Aby wesprzeć starania związane z transformacją cyfrową, proponujemy zorganizowanie naszej wspólnej pracy wokół czterech filarów: (i) ram zarządzania, ram polityki i ram regulacyjnych; (ii) rozwijania infrastruktury i wspierania powszechnego dostępu do udoskonalonych, przystępnych cenowo i bezpiecznych sieci; (iii) umiejętności cyfrowych, kompetencji i przedsiębiorczości; oraz (iv) usług cyfrowych. Celem jest pobudzenie innowacyjnej transformacji cyfrowej poprzez zachęcanie do wdrażania platform i strategii politycznych, w tym w zakresie administracji elektronicznej, e-zdrowia, handlu elektronicznego, cyfrowego dostępu do kultury i dziedzictwa kulturowego oraz umiejętności cyfrowych w edukacji, przy jednoczesnym zapewnieniu zorientowanego na użytkownika i etycznego wykorzystania technologii zgodnie z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej. Proponujemy także zapewnienie lepszej łączności cyfrowej w całym regionie śródziemnomorskim i przyczynienie się do integracji gospodarczej.

Handel i inwestycje są niezbędne do uwolnienia potencjału regionu. Aby zwiększyć konkurencyjność, proponujemy nadać priorytet ograniczeniu barier pozataryfowych i obniżeniu kosztów handlu. Należy położyć nacisk na pełne wdrożenie i przestrzeganie obowiązujących wielostronnych, regionalnych i dwustronnych porozumień, aby wesprzeć handel, zbudować zaufanie inwestorów oraz uniknąć powrotu protekcjonizmu i ograniczeń w handlu. Opierając się na istniejącej sieci układów o stowarzyszeniu oraz negocjacjach w sprawie pogłębionej i kompleksowej strefy wolnego handlu (DCFTA) prowadzonych z Marokiem i Tunezją, proponujemy również rozpoczęcie dialogu w celu zbadania stopnia zainteresowania partnerów unowocześnieniem ich stosunków handlowych i inwestycyjnych z UE w obszarach takich jak ułatwienia inwestycyjne, zrównoważony rozwój, usługi oraz, w stosownych przypadkach, rolnictwo, aby lepiej dostosować je do dzisiejszych wyzwań.

Wykorzystanie **możliwości na szczeblu subregionalnym, regionalnym i kontynentalnym** może także przyczynić się do dywersyfikacji gospodarczej i pogłębienia integracji. Należy propagować zatwierdzenie przez wszystkie państwa południowego regionu Morza Śródziemnego przeglądu konwencji w sprawie paneurośródziemnomorskich reguł pochodzenia. Aktywnie badane będą również możliwości uzyskania synergii z Afryką Subsaharyjską, w szczególności w kontekście Afrykańskiej Kontynentalnej Strefy Wolnego Handlu (AfCFTA) i utworzenia wspólnego rynku afrykańskiego transportu powietrznego (SAATM), aby ułatwić powstanie ukierunkowanych kontynentalnych łańcuchów wartości i wspierać zrównoważone inwestycje.

Transport jest kluczowym elementem polityki i instrumentów wspierających rozwój południowego regionu Morza Śródziemnego, co podkreślono w strategii na rzecz zrównoważonej i inteligentnej mobilności²⁷. Powinniśmy skorzystać z możliwości **połączenia infrastruktury transportowej poprzez zapewnienie interoperacyjności przepisów i norm**. Priorytetem będą szybki rozwój transśródziemnomorskiej sieci transportowej oraz cele reformy polityki transportowej określone wspólnie w ramach planu działania w dziedzinie transportu regionalnego (RTAP), przy wsparciu zapewnionym dzięki prowadzonej obecnie współpracy technicznej. Logistyka – obejmująca zarówno

²⁷ „Strategia na rzecz zrównoważonej i inteligentnej mobilności” (COM(2020) 789).

infrastrukturę regionalną, jak i powiązania ze współpracą celną – będzie stanowić element naszych inicjatyw w zakresie pomocy na rzecz wymiany handlowej. Współpraca w dziedzinie przestrzeni kosmicznej będzie nadal odgrywała wspierającą rolę, w szczególności poprzez wspólne działania na rzecz upowszechnienia bezpłatnych i otwartych usług Galileo oraz poprzez rozszerzenie europejskiego systemu wspomagania satelitarnego (EGNOS).

Gospodarki sprzyjające włączeniu społecznemu

W ramach nowego programu na rzecz regionu śródziemnomorskiego proponujemy współpracę w celu wspierania systemów i strategii odbudowy zgodnie z celami określonymi w prowadzonym w ramach Unii dla Śródziemnomorza dialogu sektorowym w sprawie zatrudnienia i pracy²⁸, które (i) sprzyjają równości szans i wyników oraz (ii) nadają priorytet dialogowi społecznemu, ochronie socjalnej i włączeniu społecznemu w celu rozwiązania problemu nierówności społecznych i terytorialnych.

Ogromne korzyści można osiągnąć poprzez stworzenie perspektyw dla osób młodych w ich państwie, zapobiegając drenażowi mózgowi i tworząc godne miejsca pracy dla wszystkich²⁹, a także zwiększając uczestnictwo kobiet w rynku pracy i ich upodmiotowienie ekonomiczne. Kwestia ta powinna stanowić centralny element procesu planowania i wdrażania reform społeczno-gospodarczych i inicjatyw inwestycyjnych. Ponadto powinniśmy skoncentrować się na wpływie gospodarki nieformalnej³⁰ na dobrobyt ludzi i finanse publiczne partnerów oraz wspierać politykę rozwoju umiejętności dla wszystkich, również w celu wspierania formalizacji.

Kierunki działania: wsparcie na rzecz odpornych, zrównoważonych i połączonych gospodarek sprzyjających włączeniu społecznemu

- współfinansowanie zrównoważonych inwestycji finansowanych z państwowych funduszy odbudowy partnerów w kontekście EFZR+;
- opracowanie i wspieranie wspólnych matryc reform koncentrujących się na klimacie inwestycyjnym i otoczeniu biznesowym;
- wspieranie inicjatyw mających na celu pomoc partnerom w przyciąganiu i utrzymywaniu możliwości dywersyfikacji łańcucha wartości w wybranych sektorach – zgodnie z zasadami dobrych rządów;
- zachęcanie partnerów do przyłączenia się do Inicjatywy podatkowej z Addis Abeby³¹;

²⁸ Deklaracja ministerialna ministrów właściwych do spraw zatrudnienia i pracy Unii dla Śródziemnomorza, Cascais, kwiecień 2019 r.

²⁹ Jak wynika z szacunków Międzynarodowego Biura Pracy, w drugim kwartale 2020 r. zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu pracy straciło 17 mln osób – w porównaniu z ostatnim kwartałem 2019 r.

³⁰ W zaleceniu Międzynarodowej Organizacji Pracy nr 204 dotyczącym przejścia z gospodarki nieformalnej na gospodarkę formalną opisuje się „gospodarkę nieformalną” jako odnoszącą się do wszystkich działań gospodarczych prowadzonych przez pracowników i jednostki gospodarcze, które – w prawie lub w praktyce – nie są objęte lub są niewystarczająco objęte formalnymi uregulowaniami.

³¹ Inicjatywa podatkowa z Addis Abeby (ATI) jest partnerstwem zrzeszającym wiele zainteresowanych stron, którego celem jest zwiększenie mobilizacji dochodów krajowych w krajach partnerskich.

- zwiększenie wsparcia na rzecz zielonej, niebieskiej i społecznej gospodarki poprzez innowacyjne instrumenty finansowe (w tym finansowanie inicjatyw mających pozytywne skutki gospodarcze, społeczne lub środowiskowe) oraz rozwój odpowiednich ekosystemów regulacyjnych;
- wspieranie wdrażania polityki dotyczącej MŚP w oparciu o zasady programu Small Business Act oraz komunikat „Strategia MŚP na rzecz zrównoważonej i cyfrowej Europy” z marca 2020 r.³²;
- wspieranie dobrze funkcjonującego dialogu społecznego na wszystkich właściwych poziomach;
- zapewnienie wsparcia technicznego w celu propagowania włączenia finansowego, w szczególności w zakresie płatności cyfrowych i umiejętności cyfrowych dla MŚP, zwłaszcza na obszarach wiejskich;
- udział w unijnym programie ramowym „Horyzont Europa”;
- włączenie wsparcia dla gospodarki społecznej do programów regionalnych i dwustronnych, w tym wsparcie na rzecz tworzenia odpowiednich ram prawnych i politycznych, wzmacniania zdolności instytucjonalnych i umożliwiania wzajemnego uczenia się;
- działanie na rzecz wspierania zbieżności przepisów w dziedzinie telekomunikacji, a także identyfikacji elektronicznej i usług zaufania oraz ram ochrony danych osobowych i swobodnego przepływu danych nieosobowych; unowocześnienie stosunków handlowych i inwestycyjnych z partnerami zainteresowanymi ściślejszą integracją z UE, w szczególności w dziedzinach takich jak ułatwienia inwestycyjne, usługi, zrównoważony rozwój i rolnictwo;
- wspieranie włączenia regionu do kontynentalnej strefy wolnego handlu w celu stymulowania tworzenia ukierunkowanych kontynentalnych łańcuchów wartości;
- współfinansowanie inwestycji służących zwiększeniu dostępności wszechobecnej infrastruktury telekomunikacyjnej o dużej przepustowości; zapewnienie wdrożenia zasad unijnego zestawu narzędzi na potrzeby sieci 5G³³ w celu zapewnienia bezpieczeństwa sieci;
- zwiększenie starań na rzecz przyjęcia orientacyjnych map przyszłej transśródziemnomorskiej sieci transportowej (TMN-T), która będzie stanowić zewnętrzny wymiar transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T), przy jednoczesnym nadaniu priorytetu – już obecnie – projektom dotyczącym tej sieci oraz przyczynianiu się do połączenia Afryki Subsaharyjskiej, Afryki Północnej i Europy;
- wsparcie zbieżności przepisów we wszystkich dziedzinach transportu zgodnie

³²

„Strategia MŚP na rzecz zrównoważonej i cyfrowej Europy” (COM(2020) 103).

³³

„Bezpieczne wprowadzanie sieci 5G w UE – wdrażanie unijnego zestawu narzędzi” (COM(2020) 50). W komunikacie w sprawie unijnego zestawu narzędzi na potrzeby sieci 5G zobowiązano UE do wdrożenia zasad tego zestawu opracowanego w celu zapewnienia bezpiecznego wprowadzenia infrastruktury szerokopasmowej nie tylko w UE, ale również w ramach wszystkich projektów zewnętrznych wykorzystujących finansowanie unijne, w tym za pośrednictwem międzynarodowych instytucji finansowych takich jak EBI.

z planem działania w dziedzinie transportu regionalnego na lata 2021–2027 poprzez eurośródziemnomorskie projekty transportowe;

- wsparcie rozwoju zrównoważonej turystyki.

3. Pokój i bezpieczeństwo

Przedłużające się konflikty w regionie śródziemnomorskim stanowią zasadniczą przeszkodę dla stabilności politycznej i zrównoważonego rozwoju. Wspólne starania na rzecz zapobiegania konfliktom i ich rozwiązywania, wspierania współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa, łagodzenia skutków konfliktów i usuwania ich podstawowych przyczyn mają kluczowe znaczenie dla ochrony obywateli i umożliwienia im rozwoju.

Ze swojej strony UE jest już głównym źródłem pomocy humanitarnej i rozwojowej. Jest w stanie zastosować szeroki wachlarz instrumentów w ramach podejścia przewidującego powiązanie trzech aspektów: humanitarnych, rozwojowych i pokojowych. Jest także **gwarantem bezpieczeństwa** – prowadzi misje i operacje, działania mediacyjne i stabilizacyjne oraz wdraża środki ograniczające w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony (WPBiO). UE zbudowała swoją wiarygodność dzięki konsekwentnemu stanowisku w sprawie znaczenia poszanowania prawa międzynarodowego. Jako zaufany partner UE ma wyjątkową możliwość włączenia stron konfliktu, partnerów międzynarodowych i regionalnych, a także odpowiednich zainteresowanych stron, takich jak podmioty działające w obszarze pomocy humanitarnej, rozwoju i budowania pokoju, do dialogu na temat kwestii strategicznych, zmniejszania napięć i wnoszenia wkładu w starania na rzecz rozwiązywania konfliktów. Wiele krajów południowego sąsiedztwa wzywa do większego zaangażowania UE i wspólnych starań na rzecz rozwiązania długotrwałych konfliktów i przeciwdziałania ich skutkom. Doświadczenie pokazuje, że taka jednocząca i dyplomatyczna rola może być skuteczna wyłącznie wówczas, gdy UE jest zjednoczona i zdolna do działania i wyrażania opinii w sposób jednomyślny – na szczeblu dwustronnym i wielostronnym. Zaangażowanie państw członkowskich UE, w tym na najwyższym szczeblu, ma zatem zasadnicze znaczenie, podobnie jak udoskonalony i zintensyfikowany dialog polityczny w całym regionie śródziemnomorskim, dla budowania zaufania, zmniejszania napięć i pomocy w rozwiązywaniu konfliktów.

Na tej podstawie UE oraz jej państwa członkowskie i partnerzy powinni wznowić starania na rzecz osiągnięcia porozumienia w ramach bliskowschodniego procesu pokojowego. W związku z tym UE będzie starała się wspierać i wykorzystywać niedawno nawiązane stosunki dyplomatyczne między Izraelem a szeregiem państw arabskich z myślą o zwiększeniu szans na wynegocjowanie rozwiązania dwupaństwowego opartego na parametrach uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym, a także na zapewnieniu pokoju i bezpieczeństwa w regionie. UE, jako podmiot zwołujący konferencje w sprawie Syrii, i kraje południowego sąsiedztwa powinny zintensyfikować starania na rzecz rozwiązania wyniszczającego, trwającego już dziesięć lat konfliktu w Syrii, wspierając działania podejmowane pod auspicjami ONZ. Powinni również nadal wspierać wysiłki Libanu na rzecz wyjścia z krajowego kryzysu gospodarczego, społecznego i politycznego. UE i jej

partnerzy powinni ściślej współpracować przy rozwiązywaniu problemów związanych z pokojem, stabilnością i rozwojem w Sahelu. UE i jej południowi sąsiedzi powinni też zintensyfikować wsparcie dążeń do wypracowania rozwiązania problemu Sahary Zachodniej w ramach procesu prowadzonego przez ONZ. Priorytetem jest również znalezienie trwałego i pluralistycznego rozwiązania politycznego długotrwałego kryzysu w Libii. UE będzie nadal aktywnie się angażować w ramach procesu berlińskiego prowadzonego przez ONZ i wspierać ten proces, w tym na szczeblu operacyjnym poprzez operację IRINI i inne działania. Zbada możliwość dodatkowego wsparcia na rzecz wprowadzenia zawieszenia broni i będzie wspierać proces konstytucyjny i wyborczy w tym państwie oraz długoterminową stabilizację. Poszukując rozwiązań kryzysów w regionie, UE będzie nadal wspierać starania Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) i współpracować z podmiotami i organizacjami regionalnymi, w szczególności z Ligą Państw Arabskich (LPA), Unią Afrykańską (UA) i odpowiednimi ugrupowaniami subregionalnymi³⁴. We wschodniej części regionu Morza Śródziemnego UE będzie wspierała pokojowy dialog oparty na prawie międzynarodowym, w tym poprzez wielostronną konferencję, podczas której można by przeanalizować kwestie wymagające wielostronnych rozwiązań. UE i partnerzy z południowego sąsiedztwa powinni podjąć konstruktywne działania, aby zabezpieczyć również stabilność i bezpieczeństwo szerszego regionu.

System wielostronny stoi w obliczu poważnych wyzwań w czasie, gdy większość problemów wymaga wielostronnych rozwiązań. **UE i kraje południowego sąsiedztwa mają wspólny interes we wspieraniu ożywionego, opartego na zasadach systemu wielostronnego, którego centralnym elementem byłaby ONZ.** Powinniśmy wspólnie pracować i zacieśniać współpracę na forach wielostronnych, zwłaszcza w zakresie pokoju i bezpieczeństwa, kwestii globalnych oraz wzmocnienia handlu opartego na zasadach, praworządności, praw człowieka, ochrony dziecka i dobrych rządów, jak również w ramach programów ONZ „kobiety, pokój i bezpieczeństwo” oraz „młodzież, pokój i bezpieczeństwo”.

Główne zagrożenia dla bezpieczeństwa, takie jak **terroryzm, zagrożenia hybrydowe, jak również cyberprzestępczość i przestępczość zorganizowana**, w tym handel nielegalną bronią palną, nielegalny obrót środkami odurzającymi i pranie pieniędzy, stanowią najpoważniejsze wyzwania, którym można stawić czoła jedynie dzięki wspólnym staraniom.

Problemy takie jak **terroryzm** i jego **finansowanie, radykalizacja, brutalny ekstremizm** oraz problem **zagranicznych bojowników terrorystycznych** występują na terenach położonych na obydwu wybrzeżach Morza Śródziemnego i wywierają wpływ na te tereny, przy czym często są ze sobą powiązane. Niedawne ataki uwydatniły potrzebę pogłębienia naszych strategicznych dialogów na wysokim szczeblu na temat zwalczania terroryzmu. Opierając się na istniejącej współpracy, zwłaszcza w zakresie egzekwowania prawa, musimy zintensyfikować nasze starania na rzecz zapobiegania radykalizacji, w tym pogłębienia dialogu międzyreligijnego i międzykulturowego, i na rzecz budowania zdolności do

³⁴ W tym celu UE może opierać się na partnerstwie UE-ONZ w kwestiach zarządzania kryzysowego, dialogu i współpracy z LPA, partnerstwie ONZ-UE-UA oraz współpracować zgodnie z protokołem ustaleń UE-UA w sprawie pokoju, bezpieczeństwa i sprawowania rządów.

przeciwdziałania brutalnemu ekstremizmowi i rekrutowaniu online, zapobiegania rozpowszechnianiu treści o charakterze terrorystycznym online oraz walki z nielegalnym handlem dziedzictwem kulturowym. Współpraca międzynarodowa ma nadal zasadnicze znaczenie, a UE jest gotowa zwiększyć swoją pomoc techniczną, w tym w odniesieniu do niedociągnięć w przeciwdziałaniu praniu pieniędzy/finansowaniu terroryzmu (AML/CFT) i za pośrednictwem sieci ekspertów rozmieszczonych w najważniejszych delegaturach w regionie.

Chociaż transformacja cyfrowa oferuje znaczne możliwości, może być również źródłem nowych zagrożeń, w tym zwiększenia stopnia podatności na zagrożenia infrastruktury krytycznej (np. energetycznej, transportowej, bankowej i zdrowotnej). Musimy wspólnie pracować nad budowaniem cyberodporności, w tym odporności na dezinformację i operacje mające na celu wywieranie wpływu, dzielić się najlepszymi praktykami, szkolić ekspertów ds. cyberbezpieczeństwa i badać możliwości oferowane przez innowacyjne narzędzia do celów egzekwowania prawa, przy pełnym poszanowaniu praw człowieka i wolności obywatelskich. Musimy również wspólnie pracować nad zacieśnieniem współpracy przeciwko zagrożeniom dla cyberbezpieczeństwa i w tym celu w pełni wykorzystywać istniejące ramy międzynarodowe, takie jak Konwencja o cyberprzestępczości Rady Europy.

Zgodnie z konkluzjami Rady w sprawie dyplomacji klimatycznej i energetycznej z 2021 r. UE wzmocni i włączy do głównego nurtu działań prace nad **powiązaniem klimatu, bezpieczeństwa i obronności**, w tym poprzez wzmożone działania na rzecz przystosowania się do zmiany klimatu i zmniejszania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi, a także współpracę z ONZ i organizacjami regionalnymi.

Proponujemy również wykorzystanie narzędzi określonych w **strategii UE w zakresie unii bezpieczeństwa**³⁵ w celu wzmocnienia zdolności organów ścigania, organów sądowych i cywilnych oraz współpracy między nimi. Ponadto należy nadal zacieśniać współpracę w zakresie ograniczania ryzyka chemicznego, biologicznego, radiologicznego i jądrowego, jak również w zakresie ochrony ludności i zarządzania ryzykiem związanym z klęskami żywiołowymi.

Należy wzmocnić współpracę w zakresie egzekwowania prawa i współpracę sądową między UE a krajami partnerskimi, również przy wsparciu ze strony odpowiednich agencji UE (Europol, CEPOL, Frontex, Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii, Eurojust), w tym poprzez negocjowanie umów o współpracy między UE a krajami południowego sąsiedztwa. W tym celu UE powinna nawiązać dialog z krajami południowego sąsiedztwa, aby zagwarantować, by ich systemy egzekwowania prawa i systemy sądowe spełniały wysokie standardy ochrony danych i zapewniały poszanowanie praw człowieka.

Konieczna jest lepsza współpraca sądowa w sprawach cywilnych, aby poprawić egzekwowanie umów i wyeliminować problem transgranicznych uprowadzeń dzieci oraz zapewnić ochronę dzieci i egzekwowanie zobowiązań alimentacyjnych. Przystąpienie do

³⁵ „Strategia UE w zakresie unii bezpieczeństwa” [\(COM\(2020\) 605\)](#).

konwencji haskich o prawie prywatnym międzynarodowym³⁶ i ich prawidłowe wdrażanie powinny stanowić priorytet w regionie.

UE proponuje dalszy rozwój partnerstwa w kwestiach bezpieczeństwa z krajami sąsiadującymi, a także zacieśnienie współpracy operacyjnej, w tym w zakresie bezpieczeństwa morskiego i współpracy straży przybrzeżnej. Partnerstwa takie powinny być dostosowane do okoliczności, zaspokajać odpowiednie potrzeby i korzystać ze wsparcia politycznego na wysokim szczeblu, aby zapewniać konkretne wyniki. Kluczowa jest również współpraca z organizacjami regionalnymi i międzynarodowymi, w tym z NATO w ramach wspólnych deklaracji z Warszawy i z Brukseli.³⁷

Kierunki działania: współpraca na rzecz pokoju, rozwiązywania konfliktów i zapobiegania im

- podniesienie rangi i intensyfikacja dialogu politycznego między UE i jej państwami członkowskimi a południowym sąsiedztwem oraz zaangażowanie partnerów strategicznych UE w celu zwiększenia wspólnych wysiłków na rzecz rozwiązywania konfliktów i łagodzenia napięć w regionie przy wykorzystaniu wszystkich narzędzi w sposób zintegrowany z myślą o stabilności i bezpieczeństwie w regionie;
- inwestowanie w zapobieganie radykalizacji i jej zwalczanie, rozwiązywanie konfliktów i stabilizację poprzez zintegrowane podejście do konfliktu i kryzysów, funkcjonujące na wszystkich etapach cyklu konfliktu;
- zapewnienie odporności poprzez lepsze powiązanie starań na rzecz pomocy humanitarnej, rozwoju, pokoju i bezpieczeństwa;
- jeżeli jest to korzystne dla obu stron, udział w misjach i operacjach w dziedzinie WPBiO z wykorzystaniem instrumentów takich jak umowy w sprawie ram udziału;
- wzmocnienie roli kobiet i młodzieży w budowaniu pokoju zgodnie z politycznym zobowiązaniem UE do realizacji programu działań na rzecz kobiet, pokoju i bezpieczeństwa na szczeblu regionalnym i międzynarodowym.

Kierunki działania: współpraca w zakresie bezpieczeństwa

- zintensyfikowanie dialogu na temat zwalczania terroryzmu i bezpieczeństwa, w tym współpracy w zakresie AML/CFT oraz zachęcanie do ratyfikacji i wdrażania odpowiednich konwencji międzynarodowych;
- wzmocnianie współpracy w zakresie walki z terroryzmem, zapobiegania radykalizacji postaw i jej zwalczania, zwalczania przestępczości zorganizowanej, nielegalnej broni palnej i narkotyków;
- sprawne wdrażanie programów „CT Inflow”, Euromed Police, „EU4 Monitoring Drugs”, Euromed Justice oraz CyberSouth;
- dalszy rozwój centrów doskonałości UE ds. CBRN, które okazały się ważnym

³⁶ <https://www.hcch.net/en/home/>

³⁷ https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156626.htm

atutem w walce z pandemią COVID-19, jak również innych działań związanych z zagrożeniami dla bezpieczeństwa;

- zintensyfikowanie prac nad odpornością na zmianę klimatu i przystosowaniem się do niej, inwestowanie w środki zapobiegawcze oraz zacieśnienie współpracy w zakresie ochrony ludności i zarządzania ryzykiem związanym z klęskami żywiołowymi na podstawie programów takich jak PPRD – południe³⁸;
- podjęcie działań z krajami partnerskimi w celu wzmocnienia współpracy sądowej i policyjnej z UE, w tym poprzez negocjowanie umów o współpracy z Europolem i Eurojustem;
- poprawa współpracy sądowej w sprawach cywilnych poprzez wspieranie przystąpienia do odpowiednich konwencji opracowanych przez Haską Konferencję Prawa Prywatnego Międzynarodowego i ich prawidłowego wdrażania.

4. Migracja i mobilność

Migracja jest zjawiskiem globalnym, które wymaga wspólnych reakcji, solidarności i globalnego podziału odpowiedzialności. Żadne państwo nie jest w stanie samo skutecznie zarządzać migracją, w tym stawiać czoła wyzwaniom związanym z migracją nieuregulowaną. Nowy unijny pakt o migracji i azylu ma na celu stopniową zmianę naszego zaangażowania we współpracę z partnerami międzynarodowymi. Skoncentrowano się w nim na kompleksowych, dostosowanych do indywidualnych potrzeb, zrównoważonych i wzajemnie korzystnych partnerstwach. Ostatecznym celem jest zapewnienie, by migracja odbywała się wyłącznie w sposób bezpieczny i uregulowany, zapobieganie niebezpiecznym podróżom i unikanie ofiar śmiertelnych, poprzez zwalczanie przemytu i zacieśnianie współpracy w zakresie zarządzania migracją, przy jednoczesnym zapewnianiu ochrony międzynarodowej tym, którzy jej potrzebują. Państwa powinny mieć możliwość zapewnienia stabilnej i przewidywalnej przyszłości społecznej i gospodarczej, dającej realne możliwości, zwłaszcza młodzieży. UE będzie aktywnie działać na rzecz wyeliminowania podstawowych przyczyn migracji nieuregulowanej i przymusowych wysiedleń poprzez rozwiązywanie konfliktów i podejmowanie wyzwań społeczno-gospodarczych nasilonych na skutek COVID-19.

Nowy pakt o migracji i azylu stanowi wzmocnioną podstawę do osiągnięcia zrównoważonej i długoterminowej odpowiedzi w zakresie zarządzania migracją i azylem.

Wzmocnione partnerstwa w dziedzinie migracji obejmują wszystkie poszczególne aspekty migracji i azylu, uwzględniając interesy UE i krajów partnerskich. Jednocześnie będą one osadzone w poszczególnych aspektach współpracy – politycznej, w zakresie bezpieczeństwa i gospodarczej.

³⁸ PPRD Sud III – „Prévention, Préparation et Réponse aux catastrophes naturelles et d’origine humaine dans les pays partenaires du Moyen-Orient et d’Afrique du Nord”.

Każde państwo znajduje się w specyficznej sytuacji i ma swoje własne możliwości. Nie ma uniwersalnego podejścia, potrzebne są rozwiązania dostosowane do indywidualnych potrzeb. Znajduje to i będzie nadal znajdować odzwierciedlenie w kompleksowych partnerstwach UE z każdym państwem zgodnie z nowym paktem o migracji i azylu.

UE będzie nadal chronić **osoby potrzebujące pomocy i wspierać państwa przyjmujące**, uwzględniając to, że kilka państw południowego regionu Morza Śródziemnego przyjmuje znaczącą liczbę uchodźców i migrantów.

Migracja nieuregulowana stanowi wyzwanie zarówno dla regionu, jak i dla UE, również z powodu dalszego zwiększania siły gospodarczej i destabilizującego wpływu siatek przestępczych. Rozwiązaniem jest wspólne zwalczanie przemytu migrantów. W związku z tym UE i kraje partnerskie znacznie **zintensyfikują wspólne wysiłki na rzecz zwalczania handlu ludźmi oraz walki z siatkami przestępczymi stojącymi za przemytem migrantów i handlem ludźmi**³⁹. Kluczowym elementem jest wzmocnienie **zarządzania migracją i azylem**, w tym zdolności zarządzania granicami. UE jest gotowa udzielić wsparcia w zależności od potrzeb partnerów.

Ważnym elementem tych partnerstw jest zacieśnianie współpracy w zakresie powrotów, readmisji i zrównoważonej reintegracji oraz zwiększanie skuteczności powrotów. W celu wspierania tych partnerstw UE uruchomi, w ramach kompleksowego podejścia, **wszystkie** właściwe polityki, narzędzia i instrumenty unijne. Ze względu na znaczenie dobrowolnych powrotów Komisja przyjmie strategię dotyczącą dobrowolnych powrotów i reintegracji oraz określi nowe podejścia do projektowania, promowania i wdrażania programów wspomaganego dobrowolnego powrotu i reintegracji.

UE jest również zdecydowana wspierać legalną migrację i mobilność wraz z partnerami, zgodnie z kompetencjami UE i państw członkowskich. Przesiedlenie jest ważne dla zapewnienia ochrony uchodźcom znajdującym się w najtrudniejszej sytuacji. Integralną częścią współpracy będą partnerstwa w zakresie talentów z partnerami z południowego sąsiedztwa, mające na celu propagowanie legalnej migracji i mobilności, przy czym należy pamiętać o ryzyku drenażu mózgów.

Należy również dokładniej zbadać możliwości współpracy na szczeblu regionalnym i wielostronnym, w tym poprzez współpracę trójstronną i współpracę południe-południe, ponieważ niektórzy partnerzy z południowego regionu Morza Śródziemnego to kraje pochodzenia i tranzytu, jak i kraje docelowe. Na szczeblu regionalnym będzie rozwijana współpraca w ramach Planu działania z Valletty⁴⁰ oraz procesu chartumskiego⁴¹ i rabackiego⁴², łącznie z podejściem uwzględniającym całe szlaki migracyjne. W tym

³⁹ Na konferencji w sprawie zwalczania przemytu z dnia 13 lipca 2020 r., której gospodarzem były Włochy i w której uczestniczyła UE oraz kluczowi partnerzy afrykańscy, partnerzy zobowiązali się do wspólnej walki z przemytem.

⁴⁰ <https://www.jvapfollowup.org/jvap/>

⁴¹ <https://www.khartoumprocess.net/>

⁴² <https://www.rabat-process.org/en/>

kontekście należy wzmocnić współpracę trójstronną z ONZ, a także z podmiotami regionalnymi, w tym opierając się na udanych doświadczeniach trójstronnej grupy zadaniowej UA–UE–ONZ w Libii.

Komisja i wysoki przedstawiciel proponują wykorzystanie wszystkich narzędzi, jakimi dysponuje UE, w tym agencji UE oraz ISWMR⁴³, a także odpowiednich instrumentów wewnętrznych, aby zapewnić wsparcie operacyjne i finansowe w dziedzinie migracji i mobilności.

Kierunki działania: zacieśnianie współpracy w dziedzinie migracji i mobilności na podstawie dostosowanych do indywidualnych potrzeb, kompleksowych, zrównoważonych i wzajemnie korzystnych partnerstw

- wspieranie zdolności partnerów w zakresie skutecznego zarządzania migracją i azylem, w tym zarządzania granicami, wszystkich aspektów systemów azylu i migracji oraz zdolności w zakresie readmisji;
- ukierunkowana pomoc w tworzeniu możliwości społeczno-gospodarczych dla migrantów, wysiedleńców i społeczności przyjmujących, w tym w kontekście odbudowy w związku z COVID-19, ze szczególnym uwzględnieniem regionów zmarginalizowanych;
- wzmocnienie współpracy w zakresie skutecznego powrotu i readmisji; wspieranie wspomaganych dobrowolnych powrotów i zrównoważonej reintegracji ze strony UE, ale także między poszczególnymi krajami partnerskimi;
- rozwijanie legalnych ścieżek dostępu do Europy poprzez stałe działania w zakresie przesiedleń i programów mobilności pracowników, w szczególności szybkie uruchomienie partnerstw w zakresie talentów, przy pełnym poszanowaniu kompetencji UE i państw członkowskich;
- zbadanie ram współpracy trójstronnej i współpracy południe-południe oraz zacieśnienie współpracy z podmiotami regionalnymi i międzynarodowymi.

5. Zielona transformacja: odporność na zmianę klimatu, energia i środowisko

Południowe sąsiedztwo jest jednym z najbardziej dotkniętych miejsc na świecie, jeżeli chodzi o zmianę klimatu i degradację środowiska. Jednocześnie w regionie śródziemnomorskim znajdują się jedne z najlepszych na świecie zasobów energii słonecznej i wiatrowej, co stwarza niezrównane możliwości współpracy w zakresie czystej energii z nowym priorytetem strategicznym – produkcją wodoru. Pełna realizacja Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, porozumienia paryskiego oraz uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym celów w zakresie różnorodności biologicznej będzie kluczowa w celu lepszego przygotowania regionu na przyszłe wstrząsy systemowe. Europejski Zielony Ład

⁴³ W ramach ISWMR przewidziano docelową pulę środków finansowych na poziomie 10 % przeznaczoną na działania związane z migracją.

stanowi wyjątkową okazję do współpracy w zakresie strategicznych priorytetów. Kompleksowe wzmocnienie odporności środowiska, energii oraz odporności na zmiany klimatu może pomóc w złagodzeniu zagrożeń dla życia ludzkiego i źródeł utrzymania oraz w promowaniu zrównoważonego rozwoju, tworzeniu miejsc pracy i przejściu na sektory o wysokiej wartości.

Zielony wzrost oraz działania w dziedzinie klimatu

UE i jej partnerzy będą współpracować z myślą o **ambitniejszych celach klimatycznych i optymalizacji celów poprzez przejście na zielony wzrost i opracowanie lub wzmocnienie spójnych, osiągalnych i wymiernych środków działania w dziedzinie klimatu**, zgodnie z ustalonymi na poziomie krajowym wkładami partnerów w ramach porozumienia paryskiego, krajowymi planami adaptacji i zewnętrznym wymiarem Europejskiego Zielonego Ładu. Nacisk zostanie położony na (i) zarządzanie klimatem i środowiskiem, jego związek z finansami publicznymi i inicjatywami fiskalnymi oraz na monitorowanie celów; (ii) wspieranie inicjatyw dotyczących ustalania opłat za emisję gazów cieplarnianych; (iii) zdolności administracyjne oraz ukierunkowaną pomoc techniczną na rzecz wdrożenia i egzekwowania przepisów zarówno na szczeblu centralnym, jak i lokalnym; oraz (iv) edukację i zwiększanie świadomości zarówno w sektorze prywatnym, jak i wśród ogółu społeczeństwa jako czynników zmian. Usługi i dane programu obserwacji ziemi Copernicus służą do wspierania polityk zielonego wzrostu i monitorowania klimatu. W ramach współpracy można promować również wdrażanie planów zrównoważonej mobilności miejskiej w miastach regionu, opracowując ekologiczne rozwiązania w zakresie transportu multimodalnego. Dążenia te będą wymagały skoordynowanego i wzmocnionego dialogu merytorycznego⁴⁴ ze wszystkimi zainteresowanymi stronami, w tym z sektorem prywatnym i społeczeństwem obywatelskim, również na szczeblu lokalnym. Zwiększenie zdolności w zakresie przystosowywania się do zmiany klimatu i ograniczania ryzyka klęsk żywiołowych jest priorytetem w regionie. Nacisk będzie położony na (i) wspieranie odporności na zmianę klimatu, (ii) inwestycje uodparniające na zmianę klimatu, (iii) inwestycje w środki zapobiegawcze, (iv) rozwiązania oparte na zasobach przyrody i zdolności do zarządzania ryzykiem.

Strategiczna współpraca z międzynarodowymi instytucjami finansowymi i sektorem prywatnym wesprze rozwój systemu finansowego wspierającego zrównoważony wzrost gospodarczy. Ponadto organy publiczne odpowiadające za opracowywanie polityki zrównoważonego finansowania w krajach partnerskich będą zachęcane do uczestnictwa, w szczególności poprzez fora międzynarodowe, takie jak międzynarodowa platforma ds. zrównoważonego finansowania⁴⁵. UE i pozostali członkowie międzynarodowej platformy ds. zrównoważonego finansowania dzielą się najlepszymi praktykami i koordynują wysiłki na rzecz inwestycji zrównoważonych pod względem środowiskowym, które mogą obejmować

⁴⁴ Na przykład regionalna platforma Unii dla Śródziemnomorza ds. badań naukowych i innowacji wskazała zmiany klimatu i energie odnawialne jako główne priorytety współpracy w nadchodzących latach.

⁴⁵ Międzynarodowa platforma ds. zrównoważonego finansowania.

zielone taksonomie, ujawnianie informacji na temat środowiska i klimatu oraz normy i oznakowania dla **zielonych produktów finansowych** (w tym zielonych obligacji).

Transformacja energetyczna i bezpieczeństwo energetyczne

Europa i region śródziemnomorski mają współzależne, uzupełniające się i zbieżne interesy energetyczne oparte na priorytetach zielonej i sprawiedliwej transformacji oraz bezpieczeństwa energetycznego.

Przyszła współpraca będzie musiała **być dostosowana do zróżnicowanych środków i potrzeb partnerów** oraz koncentrować się na wybranych celach priorytetowych: (i) wdrażania na szeroką skalę energii odnawialnej oraz produkcji zielonego wodoru przyczyniających się do realizacji ambicji posiadania w sąsiedztwie UE do 2030 r. zdolności wytwarzania co najmniej 40 gigawatów mocy przez elektrolizery; (ii) silniejszych wzajemnych połączeniach systemów energii elektrycznej⁴⁶; (iii) działaniach i środkach w zakresie efektywności energetycznej, ze szczególnym uwzględnieniem budynków i urzędzeń; (iv) politykach na rzecz rozwiązania problemu emisji niezorganizowanej metanu na skutek produkcji, transportu i wykorzystania paliw kopalnych, zgodnie z ramami określonymi w unijnej strategii dotyczącej metanu.

Zasobooszczędność, walka z zanieczyszczeniami i różnorodność biologiczna

Biorąc pod uwagę tendencje urbanizacyjne, utratę różnorodności biologicznej, w tym wylesianie i degradację gruntów, utratę i rozdrobnienie siedlisk, rosnące zanieczyszczenie wód morskich i powierzchni ziemi oraz wpływ zmiany klimatu na zasoby, zwłaszcza na dostęp do wody, proponuje się położenie nacisku na **środki służące ochronie różnorodności biologicznej i jej przywróceniu**, zarówno morskiej, jak i lądowej, zwierzęcej i roślinnej, a także na **zrównoważoną gospodarkę wodną**, w tym na oczyszczanie ścieków, ponowne wykorzystanie wody i efektywne stosowanie gospodarki wodnej.

Poziomy zanieczyszczenia powietrza są szeroko rozpowszechnionym problemem w regionie, zwłaszcza na silnie zurbanizowanych obszarach przybrzeżnych, ze względu na stężenia emisji zanieczyszczeń pochodzących z przemysłu i transportu do atmosfery i ich depozycję do morza. Ma to znaczący wpływ na zdrowie, środowisko, a także na działalność gospodarczą związaną z morzem, w tym rybołówstwo i turystykę.

Środki wsparcia będą obejmowały zwiększanie świadomości i działania edukacyjne mające na celu zapobieganie nieuregulowanemu unieszkodliwianiu odpadów, promowanie zrównoważonej konsumpcji i produkcji, rozwój nowoczesnych obiektów, które zapewniałyby recykling i bezpieczne unieszkodliwianie odpadów, oraz reformę ram prawnych, fiskalnych i instytucjonalnych w celu ograniczenia poszczególnych rodzajów zanieczyszczeń, a także zrównoważone gospodarowanie i zarządzanie gruntami. UE będzie nadal współpracować z krajami regionu w kontekście konwencji barcelońskiej w celu podjęcia działań na rzecz ograniczenia poziomów emisji, pochodzących zwłaszcza

⁴⁶ W śródziemnomorskim centralnym planie dotyczącym elektroenergetycznych połączeń międzysystemowych z 2020 r. wskazano 15 potencjalnych projektów połączeń międzysystemowych oraz przeprowadzono ocenę ich kosztów i zalet.

z transportu morskiego, zmierzając do ogłoszenia Morza Śródziemnego obszarem kontroli emisji.

Zrównoważone systemy żywnościowe

Nastąpi zacieśnienie współpracy w celu przejścia na **zrównoważone systemy żywnościowe**, w tym zrównoważone zarządzanie rolnictwem, rybołówstwem i zachowanie naturalnych czynników produkcji z myślą o wzmocnieniu bezpieczeństwa żywnościowego. Może to obejmować zapewnienie technicznej wiedzy fachowej w zakresie formułowania polityk rolnych i związanych z niebieską gospodarką, wspieranie agroekologicznych praktyk oraz promowanie koncepcji inteligentnego rolnictwa i akwakultury. Należy zwiększyć wsparcie dla regionalnej integracji rynków w ramach kontynentalnej strefy wolnego handlu i Generalnej Komisji Rybołówstwa Morza Śródziemnego⁴⁷ dotyczącej rybołówstwa i akwakultury, w tym dla rozwoju łańcuchów wartości żywności na szczeblu kontynentalnym.

Kierunki działania: Zielona transformacja: odporność na zmianę klimatu, środowisko i energia

- wspólne działania na rzecz optymalizacji celów poprzez przejście na zielony wzrost i opracowanie lub wzmocnienie spójnych, osiągalnych i wymiernych środków działania w dziedzinie klimatu wskazane w ustalonych na poziomie krajowym wkładach oraz krajowych planach adaptacji na szczeblu regionalnym i poziomie dwustronnym;
- wzmocnienie strategicznego zaangażowania na rzecz wspierania rozwoju systemu finansowego, w ramach którego promuje się zrównoważony wzrost i inwestycje w zakresie odporności na zmianę klimatu, poprzez regionalną inicjatywę na rzecz zrównoważonego finansowania we współpracy z międzynarodowymi instytucjami finansowymi;
- wzmocnienie dwustronnego zaangażowania i zapewnienie ukierunkowanej pomocy służącej wspieraniu inwestycji na dużą skalę w odnawialne źródła energii i wytwarzanie zielonego wodoru zarówno do celów zużycia krajowego jak i na eksport; wspieranie projektowania i wdrażania zrównoważonych systemów żywnościowych oraz inwestowania w nie, od produkcji po konsumpcję, zgodnie z celami strategii „od pola do stołu”⁴⁸, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa żywności, zdrowia i dobrostanu roślin i zwierząt, a także w perspektywie zapewnienia regionalnego bezpieczeństwa żywnościowego;
- promowanie inicjatyw w zakresie gospodarowania odpadami, w tym odpadami żywnościowymi i morskimi;
- wspieranie ochrony i przywracania różnorodności biologicznej, w tym tworzenie

⁴⁷ <http://www.fao.org/gfcm/about/en/>

⁴⁸ Strategia „od pola do stołu” (COM(2020) 381)

skutecznych i dobrze zarządzanych sieci przybrzeżnych i morskich obszarów chronionych;

- wspieranie wysiłków na rzecz ograniczenia emisji zanieczyszczeń, zwłaszcza do środowiska morskiego i przybrzeżnego, wody i powietrza;
- promowanie zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych jako podstawy zapewniającej przejście do gospodarki o obiegu zamkniętym.

Wdrożenie

UE wykorzysta wszystkie dostępne instrumenty, aby zapewnić skuteczne, efektywne, szybkie i dostosowane do indywidualnych potrzeb wdrożenie nowego programu na rzecz regionu śródziemnomorskiego. Uwzględni ona różnorodność, interesy i potrzeby regionu. Podstawą współpracy pozostanie **dialog merytoryczny ze wszystkimi odpowiednimi zainteresowanymi stronami**. Szczególna uwaga zostanie poświęcona szczeblowi lokalnemu w celu zapewnienia, by wpływ współpracy był właściwie rozłożony pod względem geograficznym.

Ciągły i perspektywiczny dialog między UE a jej partnerami **zapewni wzajemnie korzystne partnerstwo i współodpowiedzialność**, uwzględniając dynamikę społeczną oraz wpływ wyzwań i reform. Celem działań będzie stworzenie dostosowanych do indywidualnych potrzeb, zintegrowanych, wielosektorowych pakietów i platform współpracy, handlu i inwestycji, stanowiących wiarygodną odpowiedź na potrzeby partnerów i UE. **Poziom wsparcia finansowego ze strony UE będzie proporcjonalny do ambicji i zaangażowania każdego z partnerów** na rzecz wspólnych wartości, programu reform, w tym w zakresie sposobu sprawowania rządów, oraz ich wdrażania.

Znacząco wzmocniony dialog polityczny **przyczyni się do budowania wspólnego zrozumienia z partnerami w ramach południowego sąsiedztwa**. W związku z tym proponuje się regularne spotkania na szczeblu ministrów spraw zagranicznych i ministrów sektorowych, a także urzędników wyższego szczebla, natomiast w razie potrzeby można by zwoływać spotkania szefów państw i rządów. Wzmocniona koordynacja przełoży się na lepsze dostosowanie stanowisk na poziomie dwustronnym i wielostronnym.

Nadal będą podejmowane starania na rzecz zacieśniania współpracy regionalnej, subregionalnej i międzyregionalnej. Unia dla Śródziemnomorza pozostaje nieodzowna. Ponadto współpraca subregionalna dostosowana do specyfiki poszczególnych podregionów Morza Śródziemnego i poza nim. Co więcej, skuteczne podejścia będą wymagały szerszej współpracy z sąsiadującymi państwami i regionami. Istotny jest zatem wymiar międzyregionalny. Należy zwiększyć współpracę pomiędzy Afryką Północną i Subsaharyjską, również w ramach współpracy trójstronnej z UE. Istnieje również potrzeba wzmocnienia spójności między działaniami UE z partnerami z Afryki Północnej a działaniami z resztą kontynentu afrykańskiego. Podobnie ważna jest współpraca międzyregionalna z regionami Zatoki i Morza Czerwonego. Kluczowe znaczenie będzie miała ściślejsza współpraca z podmiotami i organizacjami regionalnymi, w szczególności z Ligą Państw Arabskich, Unią Afrykańską i odpowiednimi ugrupowaniami

subregionalnymi. Należy rozważyć pragmatyczne inicjatywy oparte na zmiennej geometrii, aby wesprzeć tych, którzy chcą pogłębić współpracę w zakresie wspólnych dóbr śródziemnomorskich. Zostaną nasilone starania w zakresie **dyplomacji klimatycznej i energetycznej** zarówno na szczeblu dwustronnym, jak i regionalnym.

ISWMR i EFZR+ będą głównymi instrumentami współpracy UE z krajami partnerskimi. Wszystkie działania będą zgodne z zasadą faworyzowania myślenia strategicznego (ang. policy first). UE będzie promować w terenie inicjatywę w zakresie wspólnego programowania i Drużynę Europy, wykorzystując korzystne doświadczenia zdobyte podczas globalnej reakcji na pandemię COVID-19. UE będzie zachęcać państwa członkowskie UE, europejskie agencje rozwoju i instytucje finansowe, jak również innych darczyńców, do wspólnego opracowania wraz z krajami partnerskimi spójnych i uzupełniających się podejść do priorytetów sektorowych. Przyszła europejska infrastruktura finansowa na rzecz rozwoju przyczyni się również do maksymalizacji wysiłków UE.

Nowy program na rzecz regionu śródziemnomorskiego zostanie wykorzystany do przygotowania dwustronnych ram politycznych uzgodnionych wspólnie z partnerami⁴⁹ oraz wieloletniego programowania w ramach ISWMR na lata 2021–2027 na podstawie konsultacji z krajami partnerskimi i innymi odpowiednimi zainteresowanymi stronami. Wnioski wyciągnięte z poprzednich programów w ramach polityki sąsiedztwa będą pomocne w określaniu celów przyszłych działań. Delegatury Unii odegrają zasadniczą rolę w ułatwianiu tego procesu.

Europejski Fundusz na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Plus (EFZR+) w ramach ISWMR oraz jego innowacyjna architektura finansowa pozwolą na **przyciągnięcie inwestycji sektora prywatnego** we współpracy z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym (EBI), Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju (EBOR), bankami rozwoju państw członkowskich oraz międzynarodowymi instytucjami finansowymi.

Ponadto dalsza integracja i wymiana między dwoma wybrzeżami Morza Śródziemnego zostanie osiągnięta poprzez dalsze zachęcanie partnerów do udziału w programach UE na lata 2021–2027 i ułatwianie im tego udziału.

UE wzmocni również swoją komunikację strategiczną, aby zwiększyć świadomość na temat działań podejmowanych w ramach nowego programu na rzecz regionu śródziemnomorskiego. Komisja i wysoki przedstawiciel będą współpracować z naszymi partnerami, aby stworzyć solidniejsze i bardziej sprzyjające ramy dla wolności wypowiedzi oraz wspierać zdrowe środowiska informacyjne. Wdrażanie środków przeciwdziałania dezinformacji oraz informacjom wprowadzającym w błąd pozostanie kluczowym aspektem tego podejścia⁵⁰. UE i partnerzy powinni także zapewnić odpowiednią widoczność naszego

⁴⁹ Wspólne dokumenty, priorytety partnerstwa lub równoważne dokumenty są dokumentami ustanawiającymi wspólnie uzgodnione programy reform politycznych i gospodarczych oraz powiązane narzędzia wykonawcze. Wspólne dokumenty będą nadal stanowić ramy pomocy zewnętrznej podlegającej wieloletnim ramom finansowym UE na lata 2021–2027.

⁵⁰ Biorąc pod uwagę wspólny plan działania na rzecz zwalczania dezinformacji (z dnia 5 grudnia 2018 r.), Europejski plan działania na rzecz demokracji (COM/2020/790) oraz doświadczenia z pandemią

zaangażowania politycznego i działań na rzecz współpracy w terenie, w tym poprzez inicjatywy w zakresie działań informacyjnych i dyplomacji publicznej.

Niniejszy program na rzecz regionu śródziemnomorskiego będzie wyznacznikiem kierunku naszej polityki wobec tego regionu, a UE będzie regularnie oceniać postępy.

COVID-19, starania UE w zakresie komunikacji strategicznej będą zakorzenione w europejskich wartościach i zasadach.